

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۱/۲۸
 تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۰۷/۱۷

علی‌رضا رازقی^۱، بهاره هوراندی^۲

تحلیل تجارب احیای میراث معماری بر مبنای سنجش میزان رضایتمندی مخاطب مطالعه موردی: تجارب احیا با کاربری اقامتی - گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد^۳

چکیده

بافت تاریخی شهر یزد به‌مثابه میراثی شهری واجد آثار ارزشمند تاریخی فرهنگی است. تاکنون به منظور حفاظت از این میراث فرهنگی، اقدامات متعددی توأم با رویکرد احیا صورت گرفته که به احیای برخی از ابنیه این بافت تاریخی به صورت واحدهای اقامتی - گردشگری منجر شده است. ارزیابی کیفیت احیا در این تجارب زمینه‌ساز بستری مناسب جهت ارتقای سطح کیفی فرآیند احیای میراث‌های معماری در نمونه‌های آتی خواهد بود. تحقیق حاضر با این هدف به سنجش کیفیت تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری از نگاه کاربران گردشگر پرداخته و مؤلفه‌های کیفی که در تحلیل این تجارب می‌توانند تأثیرگذار باشند را بررسی نموده است. این تحقیق مبتنی بر نگرش سنجی بوده است و با استفاده از پرسشگری ساختاریافته از کاربران گردشگر مقیم در ۲۶ نمونه شناسایی شده، در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی صورت پذیرفته است. سنجش میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر حوزه‌های کیفی احیا به‌عنوان مبنای ارزیابی و شاخصه تحلیل کیفیت تجارب در نظر گرفته شده است. بر این اساس، رضایتمندی کاربران گردشگر از کیفیت‌های «فرهنگی و ارزشی»، «تشخص بخشی به مخاطب»، «اجتماعی»، «ایمنی و آرامش بخشی روانی» و «عملکردی» در احیا در مراتب اول تا پنجم قرار گرفته‌اند. میزان رضایتمندی کلی کاربران گردشگر از احیای صورت پذیرفته بیش از ۶۰ درصد و نشان‌دهنده موفقیت نسبی احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری در بافت تاریخی یزد است.

کلیدواژه‌ها: میراث معماری، بافت تاریخی، یزد، کیفیت تجارب احیا، کاربری اقامتی - گردشگری، رضایتمندی مخاطب.

^۱ استادیار گروه آموزشی مرمت و احیا بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر، استان تهران، شهر تهران (نویسنده مسئول مکاتبات)

E-mail: Razeghi@art.ac.ir

^۲ کارشناس ارشد مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر، استان تهران، شهر تهران

E-mail: bhoorandi@gmail.com

^۳ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد بهاره هوراندی با عنوان «تحلیل تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی در بافت تاریخی یزد» به راهنمایی دکتر علی‌رضا رازقی در دانشگاه هنر است.

مقدمه

بافت‌های تاریخی نقشی مؤثر در کلیت شهرها ایفا می‌کنند به نحوی که پویایی آنها بر نشاط شهرها تأثیر می‌گذارد و عدم پویایی در آنها می‌تواند انحطاط مفاهیم و ارزش‌ها را در شهرها به دنبال داشته باشد (Klebba et al., 2001). بافت تاریخی شهر یزد به‌عنوان بزرگ‌ترین بافت خشتی کشور جزو میراث فرهنگی و دارای آثار ارزشمند به‌جای مانده از گذشته است (آرمانشهر، ۱۳۹۱، ۱). در این محدوده از شهر یزد زندگی جریان دارد و کالبد آن تا حدود زیادی پاسخگوی زندگی شهری است و عناصر آن (مجموعه‌ها، فضاها و معابر) اتصال و انسجام لازم را دارند. این بافت تاریخی و مجموعه عناصر تشکیل دهنده آن در روند پیدایش و تکوین تاریخی خود، شرایط و حیات خاص اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را تجربه کرده‌اند و نشانگر هویت فرهنگی ادوار و مقاطع خاصی از تاریخ هستند (کلاتری و پوراحمد، ۱۳۸۴)، لذا حفاظت از آثار ارزشمند این بافت جهت حفظ حیات شهر لازم و ضروری است. تاکنون به منظور حفاظت از میراث معماری موجود در بافت تاریخی شهر یزد، تلاش‌های متعددی صورت گرفته است که احیای ابنیه تاریخی با کاربری اقامتی - گردشگری از آن جمله محسوب می‌شود. این رویکرد در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه واقع شده و منجر به راه‌اندازی تعدادی واحدهای اقامتی - گردشگری در این بافت تاریخی گردیده است. منظور از واحدهای اقامتی - گردشگری، واحدهایی برای استفاده گردشگران است که تحت عنوان هتل‌های سنتی فعالیت می‌کنند و در حال حاضر با برخی از انگیزه‌های گردشگران به‌ویژه انگیزه‌های آرامشی و استراحت، بازدید از اماکن تاریخی و باستانی و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف مرتبط هستند (Crompton, 1979). تعدد تجارب احیا با کاربری اقامتی - گردشگری، افزایش نگاه اقتصادی به این مداخلات، عدم انجام مطالعات کافی و تحلیل تجارب پیشین به منظور انجام مداخلات اصولی و ارتقای کیفیت واحدهای اقامتی - گردشگری راه‌اندازی شده، محققان را بر آن داشت تا به انجام تحقیقی در این زمینه بپردازند. هدف اصلی تحقیق حاضر، دستیابی به بستری مناسب برای ارتقای سطح کیفی فرآیند احیای میراث‌های معماری در نمونه‌های مشابه آتی با کاربری اقامتی - گردشگری در بافت‌های تاریخی است. به این منظور تحقیق حاضر با رویکردی مخاطب‌محور به بررسی و سنجش کیفیت تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری از نگاه کاربران گردشگر پرداخته است. در این خصوص، رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت هریک از احیاهای صورت پذیرفته، مورد سنجش قرار گرفته است. در تحقیق حاضر، سنجش کیفیت تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری از نگاه کاربران گردشگر مد نظر بوده که در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی به انجام رسیده است. بر این اساس سؤالات این تحقیق عبارت‌اند از:

- میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس‌های بنا و محیط پیرامونی چقدر است؟
- کیفیت تجارب احیا در نمونه‌های احیا شده با کاربری اقامتی - گردشگری از دیدگاه کاربران گردشگر، در بافت تاریخی شهر یزد چگونه است؟

چارچوب نظری تحقیق

فرآیند احیا که زنده بودن و به‌روز کردن اثر را برای تداوم حیات شامل می‌گردد، یکی از شاخه‌های حفاظت و ابزاری برای حفظ استمرار است. با این تفسیر، احیا در جهت کمک به عمل حفاظت خواهد بود (محمدمرادی و دیگران، ۱۳۸۹، ۸۳). نیازهای گوناگون جامعه معاصر و رشد آگاهی نسبت به ارزش‌های مرتبط با میراث

معماری بر اهمیت احیا به عنوان ابزاری برای حفاظت تأکید می‌کند (Penica *et al.*, 2015, 883) به نحوی که مسیر مطلوب در مداخلات حفاظتی، مبتنی بر احترام به ارزش‌های هویت یافته میراث معماری و حفاظت و نگهداری از آنها به منظور پاسخگویی به نیازهای نه تنها نسل فعلی، بلکه نسل‌های آینده باشد (رهنما، ۱۳۸۸، ۱۷۲). فرآیند احیای میراث معماری به عنوان یکی از مهم‌ترین رویکردهای حفاظتی بر حفظ وجوه گوناگون میراث معماری همچون اصالت^۱، سلامت^۲، پویایی^۳ و کاربری^۴ تأکید دارد (درخشانی، ۱۳۹۳). این فرآیند به عنوان یک شیوه متعارف از حفاظت در مورد آثار واجد ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، زیباشناختی و مردم‌شناختی (ICOMOS Charters, 2010) قرار داشته، می‌تواند نقشی پررنگ در کیفیت‌های فرهنگی، اقتصادی، حرفه‌ای و معیشتی یک جامعه ایفا کند و به این لحاظ در جایگاه ویژه‌ای واقع می‌گردد. از سویی این روش حفاظتی همچون سایر روش‌ها، بر پایه شناخت ابعاد مختلف استوار است و از آنجا که ابنیه تاریخی به عنوان بخشی از میراث معماری در دنیای واقعی به صورت منفرد شناخته نمی‌شوند و پیوندهایی با عوامل شکل دهنده کالبد خود همانند سازندگان، بهره‌برداران، و بستر قرارگیری و تغییر و تحولات محیطی برقرار می‌کنند (اندرودی، ۱۳۹۲، ۸۰)، لذا شناخت نگرش ذینفعان^۵ بر کیفیت تجارب احیا و میزان موفقیت آنها تأثیر بسزایی دارد.

هریک از افراد یک جامعه در مورد موضوع‌های مختلف از جمله میراث معماری و حفاظت از آن، نگرش خاصی دارد، به نحوی که تقریباً هر جنبه‌ای از جهان اجتماعی را می‌تواند ارزشیابی کند (Petty, 2003, 353). چنانچه نگرش ذینفعان و به‌ویژه کاربران در زمینه فرآیند احیای میراث معماری مورد سنجش واقع شود، بسیاری از ابعاد کیفی آن روشن خواهد شد و کیفیت فرآیند احیا ارتقا خواهد یافت.

آثار تاریخی از جمله میراث معماری در عین اتصال به گذشته، به نسل معاصر و آینده نیز تعلق دارند (Rukendi *et al.*, 2011, 4). این میراث، در گذشته و در ابتدا با هدف پاسخگویی به نیاز و کارکردی خاص برپا شده است و شکل‌گیری آن تلاشی جهت دستیابی انسان به مقتضیات زندگی در زمان خود بوده است (کوششگران، ۱۳۹۰، ۷۹). لیکن در سیر تحول و تطور این آثار که در طول زمان بروز می‌یابد، بهره‌برداری از بنا می‌تواند تغییر پیدا کند و همچنین این امکان وجود دارد که بخشی از تغییرات کالبدی را جهت سازگاری با کاربری جدید سبب گردد (مندگاری و محمدی، ۱۳۹۱، ۱۰۲). بر این اساس اعطای کاربری‌های معاصر سازگار به میراث معماری (که کاربری گذشته آنها برای زندگی امروز مناسب نیست) به منظور حفظ و نگهداری از این میراث و انتقال آنها به نسل‌های آینده مورد نیاز است (Zeren Mine, 2013). در این فرآیند برقراری تعامل میان وجوه تاریخی - فرهنگی میراث معماری و کیفیت‌های مرتبط با زندگی معاصر، اهمیت می‌یابد. برقراری تعادل میان «حفاظت از وجوه تاریخی - فرهنگی» و «رضایتمندی ذینفعان از کیفیت احیا» از لازمه‌های این تعامل محسوب می‌شود (رازقی، ۱۳۹۱)، به نحوی که در احیا واحدهای اقامتی - گردشگری به عنوان مکان‌های میراثی واجد ارزش، لازم است به برداشت‌های مخاطبین از میراث حفاظت شده و ارزش‌های مرتبط در عین برآورده‌سازی حدودی از پاسخ به زندگی معاصر ایشان توجه شود (عباس‌زاده و دیگران، ۱۳۹۴).

پیشینه تحقیق

توجه به زندگی انسان معاصر در بناها و بافت‌های تاریخی از سال‌های گذشته تاکنون همواره مد نظر متخصصان امر بوده است. کنوانسیون میراث جهانی در سال ۱۹۷۲ میلادی به موضوع میراث معماری و شهری و نقش آن در زندگی معاصر پرداخت (حبیبی و مقصودی، ۱۳۸۴، ۱۴۶) که توجه به کاربری

ابنیه تاریخی برای حضور فعال در جامعه را نشان می‌دهد. علاوه بر آن بسیاری از منشورها، قطعنامه‌ها و مصوبات جهانی قبل از سال ۱۹۷۲ میلادی و پس از آن نیز به امر احیا و گردشگری اشاره دارند. برای نمونه کنگره آتن در سال ۱۹۳۱، کنگره گوبینو در سال ۱۹۶۰، توصیه‌نامه یونسکو در سال ۱۹۶۲، معیارهای کیوتو در سال ۱۹۶۷، بیانیه بوداپست در سال ۱۹۷۲، معاهده حفظ میراث و فرهنگ جهانی در سال ۱۹۷۳، بیانیه آمستردام در سال ۱۹۷۵ و بیانیه سنت آنتونیو در سال ۱۹۹۶، هریک به نوعی به معاصر سازی، بهبود کارکرد و پاسخ به نیازهای معاصر شهروندان اشاره کرده‌اند که در این میان ایکوموس در معیارهای کیوتو به معاصر سازی با تکیه بر بعد اقتصادی - گردشگری تأکید کرده است. این نهاد در سال ۱۹۹۶ در منشور بورا، کاربری مناسب در امر حفاظت و احیا ابنیه میراثی را کاربری سازگار با مکان تاریخی پیشنهاد کرده است. ایکوموس در دوازدهمین مجمع عمومی خود در سال ۱۹۹۹ در بیانیه مکزیکوسیتی به‌طور ویژه به گردشگری به‌عنوان مهم‌ترین وسایل تبادل فرهنگی اشاره دارد و کاربری مناسب را در حوزه گردشگری پیشنهاد داده است (حیبی و مقصودی، ۱۳۹۰، ۱۵۶-۱۶۷). بر این اساس و به موازات رویکردهای نظری یاد شده، نحوه برخورد با موضوع حفاظت از میراث معماری تحول یافت به نحوی که از نگاه صرفاً کالبدی در امر حفاظت از ابنیه تاریخی فراتر رفت. علاوه بر آن همسو با توسعه و شکوفایی اقتصادی کشورها - اعم از توسعه یافته و در حال توسعه - موضوع گردشگری به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی شهرها در ترکیب با فرآیندهای حفظ و احیای میراث فرهنگی قرار گرفت (استعلاجی و خوش‌نیت بیاتی، ۱۳۹۱، ۲۵۳) و احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری در نمونه‌های داخلی و خارجی متعدد مورد توجه واقع شد.

تبلور رویکرد احیا با کاربری اقامتی - گردشگری را می‌توان در صنعت گردشگری کشورهای اروپایی به‌ویژه فرانسه و انگلستان از نیمه دوم قرن بیستم میلادی مشاهده کرد. بسیاری از سیاست‌ها و راهبردهای کالبدی در جهت مرمت بافت تاریخی شهرهای مختلف انگلستان جهت ایجاد پتانسیل گردشگری به‌کار گرفته شده است. این رویکرد در آلمان نیز در سال‌های اخیر به‌طور ویژه مورد نظر قرار گرفته است (خادم‌زاده و دیگران، ۱۳۸۶، ۲).

در حوزه داخلی و ملی، رویکرد احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری از دهه ۴۰ هجری شمسی قابل توجه است. در سال‌های اخیر و دهه ۹۰ هجری شمسی نیز کماکان این روند در شهرهای مرکزی کشور و مشخصاً شهر یزد ادامه دارد و طی آن ابنیه تاریخی با کاربری‌های دیگر به واحدهای اقامتی - گردشگری تبدیل شده‌اند. تحقیق حاضر با رویکردی متمایز از دیگر مطالعات و اقدامات صورت پذیرفته در این زمینه، به بررسی و تحلیل این تجارب از دریچه نگاه کاربران پرداخته است و می‌کوشد از این طریق علاوه بر تجمیع ضوابط و مقررات ملی و بین‌المللی مرتبط با مرمت و احیای میراث معماری، نقشی مؤثر در ارتقای کیفی تجارب مشابه در آینده ایفا نماید.

روش تحقیق

در زمان انجام تحقیق حاضر ۲۶ واحد اقامتی - گردشگری که در هشت محله بافت تاریخی یزد وجود

داشتند و واجد تجربه احیا ابنیه تاریخی با کاربری اقامتی - گردشگری بودند، شناسایی شدند. پس از شناسایی و بررسی اولیه نمونه‌ها در بافت تاریخی شهر یزد، در فرآیندی مبتنی بر نگرش سنجی^۷، به بررسی دیدگاه‌ها و نگرش جامعه کاربران گردشگر ذینفع ابنیه شناسایی شده به شیوه پرسشگری ساختاریافته پرداخته شد. جامعه آماری تحقیق شامل کاربران گردشگری است که در واحدهای اقامتی - گردشگری شناسایی شده در شهر یزد اقامت داشته‌اند. با توجه به اینکه در این واحدهای اقامتی - گردشگری هم گردشگران ایرانی و هم گردشگران خارجی اقامت داشتند و تعداد گردشگران ایرانی در زمان تحقیق میدانی حداقل سه برابر گردشگران خارجی بود، از هریک از نمونه‌های موردی چهار کاربر شامل سه گردشگر ایرانی و یک گردشگر خارجی مورد پرسشگری قرار گرفتند. در نهایت در این تحقیق ۹۶ گردشگر مورد نگرش سنجی قرار گرفتند که شامل ۷۵ نفر گردشگر ایرانی و ۲۱ نفر گردشگر خارجی بودند.^۸

در خصوص بُعد نگرش سنجی، بدان سبب که نگرش افراد گوناگون نسبت به موضوعات مستقیماً قابل مشاهده نیست (Petty, 2003, 353) و کیفیت تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری از نگاه کاربران گردشگر متفاوت تعریف می‌شود، سؤالاتی در قالب محورهایی مرتبط با موضوع در اختیار کاربران گردشگر این ابنیه قرار داده شد و نگرش ایشان درباره آنها سنجش گردید. لذا در فرآیند تحقیق حاضر پس از برداشت‌های کتابخانه‌ای و میدانی برای کسب اطلاعات مقدماتی، نگرش سنجی از کاربران گردشگر جهت سنجش میزان رضایتمندی ایشان از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت‌های احیا در نمونه‌های موردی تحقیق صورت پذیرفت. محورهای نگرش سنجی برای سنجش کیفیت تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری، در تحقیق حاضر، شامل پنج حوزه کیفی «کیفیت‌های عملکردی در احیا»، «کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا»، «کیفیت‌های اجتماعی در احیا»، «کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا» و «کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا» بوده است. در مورد هر گروه از این حوزه‌های کیفی، مؤلفه‌های زیرگروه در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی تعیین شده بود و متناسب با آنها، سؤالات پرسش‌نامه بر اساس ۳۲ مؤلفه در مقیاس بنا با کد A و ۱۴ مؤلفه در مقیاس محیطی با کد E که همگی در مورد تحلیل کیفیت تجارب احیا بوده‌اند، تنظیم شد. این مؤلفه‌ها در جداول ۲ و ۳ ذکر شده‌اند. یافته‌های حاصل از پرسشگری از جامعه آماری تحقیق، با استفاده از نرم‌افزارهای "SPSS" و "EXCEL" مورد تحلیل و ارزیابی واقع گردید. نتایج حاصل از تحلیل‌های اولیه که بررسی میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هریک از مؤلفه‌هاست، در بخش یافته‌ها در جداول ۲ و ۳ ارائه شده است. بر این اساس میزان رضایتمندی از هر گروه از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر حوزه‌های کیفی تجارب احیا و میزان تأثیرگذاری هریک از حوزه‌های کیفی سنجش شده بر کیفیت نهایی تجارب احیا بر مبنای نگرش کاربران گردشگر استخراج شده است.

معرفی واحدهای اقامتی - گردشگری (نمونه‌های موردی تحقیق)

نمونه‌های موردی تحقیق حاضر (۲۶ نمونه)، واحدهای اقامتی - گردشگری واقع در ۸ محله از بافت تاریخی یزد بوده‌اند که در جدول زیر معرفی می‌شوند.

جدول ۱. معرفی واحدهای اقامتی - گردشگری واقع در بافت تاریخی شهر یزد و ویژگی‌های شاخص احیا در آنها

ردیف	نام واحد اقامتی - گردشگری	محل قرارگیری اثر	کاربری قبل از احیا	ویژگی‌های شاخص احیا بنای تاریخی به واحد اقامتی - گردشگری مربوطه
۱	فهادان	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، احیا اتاق بادگیر و آب‌انبار همراه با نمایش آثار موزه‌ای و تبدیل فضا به هتل - موزه
۲	مهر	لب خندق	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق آسانسور و پله‌ای چوبی در قسمت ورودی بنا، قرار دادن کاربری‌های جدیدی همچون باشگاه بیلارد پس از احیا در مجموعه
۳	لب خندق	لب خندق	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، وجود اتاق‌هایی با میلمان کاملاً سنتی و امکان پست‌وپوز در برخی اتاق‌ها
۴	گوروش	فهادان	مسکونی	الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، عدم الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط (حیاط روباز برای مجموعه)
۵	جاده ابریشم	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، فعالیت مجموعه بیشتر به عنوان رستوران و چایخانه
۶	کهن کاشانه	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق یک طبقه مجزا در بخشی از بنا با مصالحی غیرمعمول با بنای تاریخی، احیا آب‌انبار
۷	ادیب‌الممالک	لب خندق	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، وجود حمام سنتی
۸	ترمه	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه
۹	علی بابا	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه
۱۰	شرق	لب خندق	مسکونی	ادغام خانه‌های تاریخی جهت احیا، الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق مکعبی شیشه‌ای در بام به عنوان فضای رستوران، الحاق اتاق‌هایی در بام به عنوان فضای اقامتی، تعبیه تعداد زیادی سرویس‌های بهداشتی و حمام در نقاط مختلف هتل
۱۱	دالان بهشت	فهادان	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، فعالیت مجموعه بیشتر به عنوان رستوران و چایخانه
۱۲	خانه خشتی نخل مهر	فهادان	مسکونی	عدم الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط (حیاط روباز برای مجموعه)، فعالیت مجموعه به عنوان فضای صرفاً اقامتی و فقدان فضاهایی جهت کافه و رستوران
۱۳	لاله	شش بادگیری	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط خدماتی نازنجان، عدم الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط‌های اصلی، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، وجود فروشگاه صنایع دستی، فقدان میلمان سنتی در حیاط‌های اصلی مجموعه
۱۴	باغ مرشد	شش بادگیری (کوشک - باغ)	مسکونی موقت	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط اصلی، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق دیوار شیشه‌ای به ایوان حیاط بزرگ‌تر و بستن ایوان، فعالیت مجموعه بیشتر به عنوان رستوران و چایخانه
۱۵	رز	شش بادگیری	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط اصلی، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق حوض در حیاط اصلی، تغییر جزئی در سلسله مراتب دسترسی به هنگام احیا: تعریف پیش فضا مقابل ورودی و الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، تعریف پیش فضا و ایجاد فضای تقسیم برای هر سه و یا چهار اتاق اقامتی
۱۶	رؤیا	شش بادگیری	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط اصلی، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق حجم‌های فلزی در پشت‌بام به عنوان فضای چایخانه، وجود فروشگاه صنایع دستی
۱۷	سنتی یزد	شش بادگیری	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، وجود کتابخانه در حوضخانه مجموعه، وجود سونا و جکوزی، نورپردازی مناسب در شب
۱۸	سروش	شش بادگیری	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط واقع در تراز منفی، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه
۱۹	ملک‌التجار	گودال معصی	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق آسانسور به بنا، وجود جکوزی، وجود اتاق‌های اقامتی لوکس با نام‌ها و ویژگی‌های متفاوت و تزئینات خاص و موزه‌ای در مجموعه
۲۰	کاروانسرای مشیر	گودال معصی	کاروانسرا	عدم الحاق پوشش به سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، احیا با کاربری بسیار نزدیک به کاربری گذشته بنا، نورپردازی مناسب در شب
۲۱	خوان دوحه	گازرگاه	مسکونی	ادغام خانه‌های تاریخی جهت احیا، الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، جدا کردن رستوران از مجموعه اقامتی
۲۲	والی	گازرگاه	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، احیا سرداب مجموعه با آب روان و نمایش مسیر قنات در حدود پنجاه متر، قرار دادن اشیاء موزه‌ای در نقاط مختلف هتل همچون حیاط نازنجان (بیرونی) و تبدیل آن به هتل - موزه
۲۳	داد	کوی حنا	بارانداز	الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق آسانسور در بنا، تبدیل فضاهای باز کاربری گذشته به فضاهای بسته، نورپردازی مناسب در شب، وجود پارکینگ در تراز منفی هتل
۲۴	مشیرالممالک	مرز میان محلات کسنویه و محمودآباد	مسکونی موقت (کوشک - باغ)	الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، الحاق سازه‌های چوبی و آجری در محوطه باغ، وجود باشگاه و محوطه‌ای با کاربری‌های نمایشگاهی و متنوع در باغ، نورپردازی مناسب در شب
۲۵	مظفر	پشت باغ	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، جدا کردن رستوران از مجموعه اقامتی
۲۶	ساباط	دولت آباد	مسکونی	الحاق پوشش به عنوان سقف حیاط، سعی در الحاق فضاهایی جهت فراهم آوردن شرایط آسایشی (همچون سرویس‌ها، آشپزخانه و...) در مجموعه، قرار دادن آلاچیق‌هایی در حیاط بزرگ‌تر در فضای رستوران، فعالیت مجموعه بیشتر به عنوان رستوران و چایخانه

یافته‌های تحقیق

نگرش‌سنجی از کاربران گردشگر بر مبنای مؤلفه‌های زیرگروه هریک از حوزه‌های کیفی تأثیرگذار بر کیفیت نهایی تجارب احیا، در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی و به منظور تحلیل تجارب نمونه‌های موردی تحقیق از نگاه مخاطبان صورت پذیرفت و میزان رضایتمندی ایشان از هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر حوزه‌های کیفی تجارب احیا در سطوح «خیلی کم»، «کم»، «متوسط»، «زیاد» و «خیلی زیاد» طبقه‌بندی شد. در نهایت متوسط درصد پاسخ‌های ارائه شده توسط کاربران گردشگر که نشان‌دهنده میزان رضایتمندی ایشان از هریک از مؤلفه‌هاست، تعیین گردید.

جدول ۲. میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا

میزان رضایت	کد مؤلفه	میزان رضایت	کد مؤلفه
خیلی کم	A1	خیلی کم	A32
کم	A2	کم	A31
متوسط	A3	متوسط	A30
زیاد	A4	زیاد	A29
خیلی زیاد	A5	خیلی زیاد	A28
متوسط میزان رضایتمندی از هر مؤلفه	A6	متوسط میزان رضایتمندی از هر مؤلفه	A27
	A7		A26
	A8		A25
	A9		A24
	A10		A23
	A11		A22
	A12		A21
	A13		A20
	A14		A19
	A15		A18
	A16		A17

جدول ۳. میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی

میزان رضایت	کد مؤلفه	میزان رضایت	کد مؤلفه
خیلی کم	E1	خیلی کم	E14
کم	E2	کم	E13
متوسط	E3	متوسط	E12
زیاد	E4	زیاد	E11
خیلی زیاد	E5	خیلی زیاد	E10
متوسط میزان رضایتمندی از هر مؤلفه	E6	متوسط میزان رضایتمندی از هر مؤلفه	E9
	E7		E8
	E8		E7
	E9		E6
	E10		E5
	E11		E4
	E12		E3
	E13		E2
	E14		E1

پس از سنجش میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا، مؤلفه‌های سنجش شده در پنج حوزه کیفی جهت تحلیل این تجارب طبقه‌بندی شده‌اند. این حوزه‌های کیفی که عبارت‌اند از: «کیفیت‌های عملکردی در احیا»، «کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا»، «کیفیت‌های اجتماعی در احیا»، «کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا» و «کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا»، متناسب با مجموعه نیازهای انسان تدوین و طبقه‌بندی شده‌اند. در مورد نیازهای انسانی، نظریه‌های متعددی وجود دارد؛^۹ لیکن آنچه در جمیع آنها مورد توجه و تأکید قرار گرفته است، به‌عنوان مبنای حوزه‌های تعیین شده فوق در مورد کیفیت‌های مورد انتظار از تجارب احیای میراث معماری در پاسخگویی به مخاطبان در عین رعایت اصول و مبانی حفاظت، مرمت و احیا این میراث، در نظر گرفته شده است. جدول ۴ طبقه‌بندی مؤلفه‌های سنجش شده را بر اساس حوزه‌های کیفی پنج‌گانه در مورد تجارب احیا نشان می‌دهد.

جدول ۴. کُد مؤلفه‌های مرتبط با حوزه‌های کیفی تجارب احیا در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی

مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیط پیرامونی	مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا	حوزه‌های کیفی تجارب احیا
E1 E2 E3 E4 E5 E6 E7 E8 E9 E10 E11 E12 E14	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 A9 A10 A11 A12 A13 A14 A15 A16 A17 A18 A19 A20 A21 A22 A23 A24 A30 A32	کیفیت‌های عملکردی در احیا
E1 E2 E3 E4 E5 E6 E7 E8 E10 E11 E12 E14	A1 A2 A3 A4 A5 A8 A10 A11 A12 A15 A16 A18 A19 A20 A21 A22 A23 A24 A32	کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا
E1 E6 E9 E11 E13 E14	A1 A4 A6 A7 A8 A10 A12 A13 A15 A17 A22 A23 A24 A25 A26 A27 A28 A29 A30 A31 A32	کیفیت‌های اجتماعی در احیا
E1 E6 E9 E11 E13 E14	A1 A4 A10 A15 A17 A22 A23 A24 A25 A26 A27 A28 A29 A31 A32	کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا
E1 E9 E13 E14	A1 A25 A26 A27 A28 A31 A32	کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا

در ادامه و در جداول ۵ و ۶، میزان رضایتمندی کاربران گردشگر نسبت به هریک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیای میراث معماری در مقیاس‌های بنا و محیط پیرامونی به تفکیک کدهای زیرگروه هریک از حوزه‌های کیفی پنج‌گانه در تحلیل تجارب احیا (مطابق با جدول ۴) ارائه شده است:

جدول ۵. میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک حوزه‌های کیفی پنج‌گانه

میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی										میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس بنا به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی																					
A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1																																
4.0%	4.8%	4.4%	4.5%	4.2%	4.4%	4.0%	4.4%	4.6%	کیفیت‌های عملکردی در احیا	62.13%	18.37%	A18	A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10																				
4.0%	4.8%	3.6%	1.3%	2.3%	3.5%	3.5%	3.0%	3.9%																																
A32	A30	A24	A23	A22	A21	A20	A19	A18													A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1			
4.1%	2.5%	5.1%	4.0%	3.9%	4.1%	3.7%	3.5%	3.5%	کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا	62.97%	18.61%	A22	A17	A15	A12	A10	A8	A5	A4	A3	A2	A1																		
1.8%	4.7%	4.0%	5.3%	6.5%	5.6%	5.9%	5.4%	5.9%															6.2%																	
A32	A24	A23	A22	A21	A20	A19	A18	A16															A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1			
5.6%	6.8%	5.4%	5.3%	5.6%	5.1%	4.7%	5.4%	4.9%	کیفیت‌های اجتماعی در احیا	67.67%	20.00%	A22	A17	A15	A13	A12	A10	A8	A7	A6	A4	A1																		
4.8%	5.5%	3.9%	4.0%	4.5%	5.5%	5.0%	5.2%	4.9%															5.2%																	
A32	A31	A30	A29	A28	A27	A26	A25	A24															A23	A22	A21	A20	A19	A18	A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6
4.7%	5.4%	2.8%	5.2%	5.0%	5.4%	5.7%	5.8%	4.6%	کیفیت‌های تخصص‌بخشی به مخاطب در احیا	69.79%	20.63%	A24	A23	A22	A21	A20	A19	A18	A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1					
7.8%	6.2%	6.1%	7.4%	2.0%	6.1%	6.7%	7.0%																																	
A32	A31	A29	A28	A27	A26	A25	A24	A23																												A22	A21	A20	A19	A18
6.4%	7.3%	7.0%	6.8%	7.4%	7.8%	7.8%	7.9%	کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا	75.74%	22.39%	A32	A31	A28	A27	A26	A25	A24	A23	A22	A21	A20	A19	A18	A17	A16	A15	A14	A13	A12	A11	A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1
12.6%	14.5%	13.5%	14.6%	15.4%	15.6%	13.9%																																		

جدول ۶. میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی به تفکیک حوزه‌های کیفی پنج‌گانه

میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی به تفکیک کدهای زیرگروه هر یک از حوزه‌های کیفی										میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی	میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس محیطی				
E7	E6	E5	E4	E3	E2	E1																
7.7%	6.9%	6.7%	8.1%	8.0%	7.8%	8.8%	کیفیت‌های عملکردی در احیا	64.66%	19.53%	E14	E12	E11	E10	E9	E8	E7	E6	E5	E4	E3	E2	E1
7.6%	6.3%	8.4%	7.2%	7.9%	8.6%																	
E6	E5	E4	E3	E2	E1																	
7.5%	7.2%	8.8%	8.7%	8.5%	9.5%	کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا	64.52%	19.49%	E14	E12	E11	E10	E8	E7	E6	E5	E4	E3	E2	E1		
8.3%	6.8%	9.1%	7.9%	9.4%	8.3%																	
E14	E13	E11	E9	E6	E1																	
16.0%	17.1%	17.7%	16.5%	14.4%	18.4%	کیفیت‌های اجتماعی در احیا	66.88%	20.20%	E14	E13	E11	E9	E6	E1								
E14	E13	E11	E9	E6	E1																	
16.0%	17.1%	17.7%	16.5%	14.4%	18.4%																	
16.0%	17.1%	17.7%	16.5%	14.4%	18.4%	کیفیت‌های تخصص‌بخشی به مخاطب در احیا	66.88%	20.20%	E14	E13	E11	E9	E6	E1								
E14	E13	E11	E9	E6	E1																	
16.0%	17.1%	17.7%	16.5%	14.4%	18.4%																	
23.5%	25.1%	24.4%	27.0%	کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا	68.16%	20.59%	E14	E13	E9	E1												
E14	E13	E9	E1																			
23.5%	25.1%	24.4%	27.0%																			

میانگین میزان رضایتمندی کاربران گردشگر بر مبنای یافته‌های احصا شده در جداول ۵ و ۶، به تفکیک هریک از حوزه‌های کیفی پنج‌گانه در تحلیل تجارب احیا به شرح ذیل در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. میزان کلی رضایتمندی کاربران گردشگر به تفکیک هریک از حوزه‌های کیفی پنج‌گانه در تحلیل تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد

میزان رضایتمندی از تجارب احیا در مقیاس بنا	میزان رضایتمندی از تجارب احیا در مقیاس محیط پیرامونی	متوسط میزان رضایتمندی از تجارب احیا (متوسط دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی)	حوزه‌های کیفی تجارب احیا
62.13%	64.66%	63.40%	کیفیت‌های عملکردی در احیا
62.97%	64.52%	63,74%	کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا
67.67%	66,88%	67,28%	کیفیت‌های اجتماعی در احیا
69.79%	66,88%	68,34%	کیفیت‌های تخصص‌بخشی به مخاطب در احیا
75.74%	68,16%	71,95%	کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا
67,66%	66,22%	66,94%	کیفیت کلی تجارب احیا

تحلیل یافته‌های تحقیق

بر اساس جدول ۷ در مقیاس بنا کمترین میزان رضایتمندی از کیفیت‌های عملکردی در احیا بوده است و کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا، بیشترین میزان رضایتمندی کاربران گردشگر را به خود اختصاص داده‌اند. در مقیاس محیط پیرامونی نیز کمترین میزان رضایتمندی متعلق به کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا و بیشترین میزان رضایتمندی متعلق به کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا است.

بر اساس یافته‌های موجود و با تکیه بر میزان رضایتمندی کل کاربران گردشگر از حوزه‌های کیفی تجارب احیا، متوسط میزان رضایتمندی در دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی، بالای ۶۰ درصد است که در این میان رضایتمندی از کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا بیشترین سهم را داراست و در مجموع کمترین سهم متعلق به کیفیت‌های عملکردی در احیا است. میزان رضایتمندی کل کاربران گردشگر از احیاهای صورت پذیرفته نیز کیفیت تجارب احیا را بالای ۶۰ درصد نشان می‌دهد که بازگوکننده موفقیت نسبی احیا ابنیه تاریخی با کاربری اقامتی - گردشگری است.

علاوه بر این، یافته‌ها حاکی از آن است که در میان پنج حوزه کیفی بررسی شده در تجارب احیا، میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از کیفیت‌های پاسخگویی عملکردی در احیا در مرتبه پنجم یعنی مرتبه آخر قرار دارد. به بیان دیگر با توجه به محدودیت فضاهای احیاشده از یک سو و نیز رعایت اصول و مبانی مداخله در اماکن میراثی از سویی دیگر، رضایتمندی کمتری در مورد این حوزه نسبت به سایر حوزه‌های کیفی ایجاد شده است. البته در این زمینه لازم به ذکر است بخش‌هایی از کمبود رضایتمندی گردشگران نسبت به برخی از مؤلفه‌های مرتبط با کیفیت‌های عملکردی در احیا، به ضعف‌های موجود در فرآیند مدیریت و خدمات‌رسانی مجموعه از سوی مجریان و گروه‌های خدماتی وابسته بوده است. در این تحقیق میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا از دو وجه کیفیت‌های ملموس و ناملموس مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس نتایج به‌دست آمده میزان رضایتمندی از این حوزه، پس از کیفیت‌های پاسخگویی عملکردی در احیا، کمترین میزان را به خود

اختصاص داد. در نمونه‌های احیا شده، گرچه هریک از فضاهای ابنیه میراثی مورد مداخله قرار گرفته و احیا شده‌اند، لیکن ضعف در کیفیت‌های مرتبط منجر به بروز اختلال در رضایتمندی کاربران نسبت به ابعاد ملموس ساختاری مرتبط با احساس ایمنی گردیده است. ضعف در برخی از کیفیت‌های آرامش‌بخشی مورد نیاز کاربران گردشگر اعم از امنیت محیطی مورد نیاز ایشان در یافته‌های تحقیق مشهود است، به نحوی که منجر به بروز احساسی ناملموس و درونی به صورت ناخوشایند در برخی از گردشگران گردیده است. تقویت امنیت محیطی و آرامش‌بخشی روانی در این زمینه، قطعاً بر افزایش میزان رضایتمندی کاربران از احیاهای صورت پذیرفته مؤثر خواهد بود.

میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از سومین حوزه کیفی تجارب احیا، مربوط به کیفیت‌های اجتماعی در احیا است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند میزان رضایتمندی از این حوزه کیفی در مرتبه سوم قرار دارد. در نمونه‌های احیا شده فضاهایی عمومی نظیر حیاط‌ها، تالارها، پشت‌بام و غالب فضاهای جمعی با عملکردهای متناسب با فضای گذشته بنا، بستر ارزیابی این حوزه کیفی را فراهم آورده‌اند. حفظ ماهیت فضاهای جمعی در ساختار بناهای تاریخی و کیفیات فضایی حاکم بر آنها که حاصل طراحی، تجهیز و تأمین تعاملات اجتماعی تمامی افراد مرتبط با واحدهای اقامتی - گردشگری چه در داخل بنا و چه در بافت پیرامون آن است، منجر به رضایتمندی نسبتاً زیاد گردشگران از این حوزه کیفی در تجارب احیا شده است.

میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از تأمین چهارمین حوزه کیفی تجارب احیا که مربوط به کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا است، نشان می‌دهد میزان رضایتمندی از این حوزه در مرتبه دوم قرار دارد. در نمونه‌های احیا شده حفظ شأن و منزلت کاربران گردشگر با فراهم آوردن فضاهایی با کیفیت که هم مطابق با اصول حفاظت از بناهای تاریخی و هم درخور گردشگران است، منجر به رضایتمندی نسبی از این حوزه کیفی در تجارب احیا شده است.

میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از پنجمین حوزه کیفی در تجارب احیا که کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، با تکیه بر ارزیابی وجوه ناملموس احیا مورد بررسی قرار گرفته است و بر اساس نتایج به دست آمده میزان رضایتمندی ایشان از این حوزه در مرتبه اول قرار دارد. در نمونه‌های احیا شده، رضایت کاربران گردشگر از کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا از طریق دریافت پیام‌های ارزشی و شناخت فرهنگ نهفته در ساختار تاریخی ابنیه و بافت تاریخی به وقوع پیوسته و منجر به رضایتمندی زیادی در این حوزه گردیده است. رضایت از کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا مستقیماً به حفاظت از ارزش‌ها و انتقال آنها باز می‌گردد و در واقع می‌توان مطرح نمود که رضایت از این حوزه کیفی در تجارب احیا، گامی در راستای حفاظت از ارزش‌ها بوده است.

در میان مؤلفه‌های سنجش شده در مقیاس بنا، مؤلفه‌های «حس مکان در ابنیه احیا شده»، «احساس امنیت و آرامش خاطر» و «میزان ادراک ارزش‌های تاریخی - فرهنگی» در نمونه‌های احیا شده بیشترین تأثیر را در حوزه‌های کیفی مرتبط با این مؤلفه‌ها داشته‌اند. در مقیاس محیطی نیز مؤلفه‌های «رضایت کلی از محله» و «وضعیت بهداشتی» در محله و معابر پیرامونی نمونه‌های احیا شده، به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه‌ها در افزایش میزان رضایتمندی از احیاهای صورت پذیرفته مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

در مقابل، مؤلفه‌هایی که از نگاه کاربران گردشگر، مانع از ارتقای کیفیت‌های عملکردی در احیا واحدهای اقامتی - گردشگری شده‌اند، عبارت‌اند از: مؤلفه‌های «پاسخگویی معماری نمونه‌های احیا شده به نیازهای معلولین»، «مطلوبیت برنامه فیزیکی معماری»، «مشارکت عملی در احیای ارزش‌ها و میراث فرهنگی شهر یزد» و «کیفیت پارکینگ و دسترسی مناسب آن به واحدهای اقامتی - گردشگری و اتاق‌ها» در مقیاس

بنا و مؤلفه‌های «محل قرارگیری پارکینگ نمونه‌های احیاشده در محله، و امنیت آن»، «نورپردازی» و «امکانات و خدمات» در مقیاس محیط پیرامونی نمونه‌های احیا شده.

در نهایت یافته‌های حاصل از سنجش میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از حوزه‌های کیفی تجارب احیا نشان می‌دهد که در حوزه‌های «کیفیت‌های اجتماعی در احیا»، «کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا» و «کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا»، به ترتیب میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از مؤلفه‌های مرتبط بیشتر بوده، در نتیجه میزان رضایتمندی ایشان از حوزه‌های کیفی مورد نظر در تجارب احیا ارتقا یافته است. این امر بیانگر آن است که واحدهای اقامتی - گردشگری در نگاهی کلی، در خصوص موضوع حفظ و انتقال ارزش‌ها و پاسخگویی به وجوه مرتبط با فرهنگ و میراث ناملموس احیا نسبتاً موفق عمل کرده‌اند، ولیکن به لحاظ کیفیات کالبدی و پاسخگویی عملکردی در احیا نسبت به سایر حوزه‌ها نقاط ضعف بیشتری دارند.^{۱۰}

نتیجه‌گیری

در پاسخ به سؤال اول تحقیق که ناظر به میزان رضایتمندی کاربران گردشگر از هر یک از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت تجارب احیا در مقیاس‌های بنا و محیط پیرامونی در نمونه‌های موردی تحقیق بوده است، نتایج نشان می‌دهند در نمونه‌های احیا شده هم در مقیاس بنا و هم در مقیاس محیط پیرامونی، مؤلفه‌های مرتبط با فرهنگ و میراث ناملموس که بر کیفیات مرتبط تأثیرگذار بوده‌اند، نسبت به سایر مؤلفه‌های سنجش شده که وجه ملموس داشته‌اند و ناظر بر کیفیات‌های عملکردی بوده‌اند، سهم بالاتری را در تقویت رضایتمندی کاربران گردشگر از احیاهای صورت پذیرفته داشته‌اند. در مقابل مؤلفه‌هایی که سهم کمتری بر میزان رضایتمندی ایشان داشته‌اند، در هر دو مقیاس بنا و محیط پیرامونی غالباً از نوع مؤلفه‌های ملموس و کالبدی بوده‌اند.

در پاسخ به سؤال دوم تحقیق که در مورد کیفیت تجارب احیا در نمونه‌های احیا شده با کاربری اقامتی - گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد از دیدگاه کاربران گردشگر بوده است، نتایج به‌دست آمده از تحقیق حاضر نشان می‌دهد رضایتمندی کلی کاربران گردشگر از کیفیت تجارب نمونه‌های احیا شده در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. در میان پنج حوزه کیفی مورد بررسی در تجارب احیا، رضایتمندی کاربران گردشگر از حوزه «کیفیت‌های عملکردی در احیا» در مرتبه آخر قرار دارد که از مهم‌ترین نقاط ضعف تجارب احیای مورد بررسی است. پس از آن رضایتمندی از حوزه «کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی در احیا»، «کیفیت‌های اجتماعی در احیا» و «کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا» در مراتب چهارم تا دوم قرار می‌گیرند. رضایتمندی از حوزه «کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا» در مرتبه اول قرار دارد که نقطه قوتی در این تجارب محسوب می‌شود.

در خصوص ارتقای حوزه‌های «کیفیت‌های عملکردی» و «کیفیت‌های ایمنی و آرامش‌بخشی روانی» در تجارب احیا که غالباً ابعاد ملموس و کالبدی آنها مورد توجه کاربران گردشگر قرار گرفته است، مطالعه و توجه بیشتر در فرآیند احیا مورد نیاز است، به نحوی که مداخلات مرتبط منجر به اختلال در ارزش‌های مربوطه و یا بروز نارضایتی مخاطب نشوند. حوزه‌های «کیفیت‌های اجتماعی در احیا»، «کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب در احیا» و «کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا» که عمدتاً با وجوه معنایی احیا در ارتباط هستند، نقش اساسی را در حفاظت از ارزش‌های این آثار ایفا می‌نمایند. درواقع رضایتمندی کاربران گردشگر از حوزه‌های کیفی مذکور در تجارب احیای مورد بررسی، به معنای حفاظت از ارزش‌ها

و القای صحیح آنها به مخاطب در فرآیند احیا است. هرچه فرآیند احیا به سمت ارتقای حوزه‌های کیفی ملموس که مرتبط با وجوه کالبدی احیا است پیش رود، مطالعه و دقت نظر بیشتری لازم است تا ارتقای آنها در تقابل با حفاظت از ارزش‌ها و وجه معنایی احیا عمل نکند.

در احیای واحدهای اقامتی - گردشگری سنتی در نگاهی کلی، در زمینه حفظ و انتقال ارزش‌ها و ارتقای حوزه‌های کیفی مرتبط با وجوه ناملموس و معنایی تا حد قابل قبولی موفق عمل شده است. رضایتمندی بالای کاربران گردشگر از حوزه‌های کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا، کیفیت‌های تشخیص‌بخشی به مخاطب و کیفیت‌های اجتماعی در احیا که بیشتر با وجوه معنایی احیا و حفاظت از ارزش‌ها در ارتباط هستند نیز به معنای موفقیت نسبی تجارب احیای میراث معماری با کاربری اقامتی - گردشگری، در زمینه حفاظت از ارزش‌ها و معرفی و القای آنها به مخاطبان است؛ چرا که توانسته‌اند تا حدود زیادی موجب ارتقای حوزه کیفیت‌های فرهنگی و ارزشی در احیا شوند که مرتبط با حفاظت از ارزش‌هاست. لیکن این واحدها از آن جهت که به لحاظ کالبدی و در حوزه کیفیت‌های عملکردی در احیا نقاط ضعف بیشتری نشان داده‌اند، چنانچه جبران نشوند، به کیفیت سایر حوزه‌ها و همچنین حفاظت از میراث فرهنگی در مفهوم کلان آن نیز خدشه وارد خواهند نمود.

انجام تحقیق‌های مشابه و مکمل تحقیق حاضر با هدف تأثیرگذاری بر افزایش کیفیت فرآیندهای حفاظت و احیای میراث معماری، توأم با بهره‌مندی از نتایج به دست آمده در فرآیندهای عملیاتی مرمت و احیا، از گام‌های مؤثر آتی در این زمینه محسوب می‌شوند.

پی‌نوشت‌ها

۱. Authenticity: برای آنکه اثر دارای ارزش برجسته جهانی شناخته شود، باید از شرایطی چون اصالت برخوردار باشد (فردانش، ۱۳۸۸، ۱۹).
۲. Integrity: سلامت از دیگر شرایطی است که برای شناخته شدن یک اثر دارای ارزش برجسته جهانی لازم است. تمامی آثاری که برای ثبت در فهرست میراث جهانی پیشنهاد می‌شوند، باید واجد شرایط مربوط به سلامت باشند (فردانش، ۱۹ و ۲۱).
3. Dynamism
4. Function
5. Stakeholder
۶. از میان محلات بافت تاریخی، محله فهادان با ۱۲ واحد اقامتی - گردشگری بیشترین سهم را در نمونه‌های تجارب احیا با کاربری مزبور داراست. پس از محله فهادان، محله شش بادگیری با شش واحد اقامتی - گردشگری دومین جایگاه را در این زمینه دارد و پس از آن، محلات گازرگاه و گودال مصلی با دو نمونه و سپس محلات پشت‌باغ، دولت‌آباد، کوی حنا، کسنویه و محمودآباد هر یک با یک نمونه، کمترین نمونه‌های تجارب احیا با کاربری اقامتی - گردشگری را دارا هستند.
7. Attitude Research
۸. از میان ۲۶ واحد اقامتی، خانه خشتی نخل مهر به علت تعطیل بودن و نداشتن مسافر مورد پرسشگری قرار نگرفت و علاوه بر آن، واحدهای سروش، ساباط، رؤیا، دالان بهشت و خانه خشتی نخل مهر، در زمان پرسشگری گردشگر خارجی نداشتند.
۹. از جمله نظریه‌ها و یا مدل‌های مرتبط با نیازهای انسانی می‌توان به نظریه نیازهای سه‌گانه مک کلند (مشکی، ۱۳۸۵، ۱۳۸)، نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو (رفیع‌پور، ۱۳۸۷، ۴۲)، نظریه وجود - وابستگی - رشد آلدرفر (مشکی، ۱۳۸۵، ۱۳۷)، مدل لیتون و راتر (عظمتی و دیگران، ۱۳۹۶، ۴۵) اشاره نمود.
۱۰. نمونه‌هایی از تجارب احیای مطلوب و نامطلوب:

نمونه‌هایی از اقدامات مطلوب در تجارب احیا			
			نام و تصویر واحدهای اقامتی - گردشگری
واحد اقامتی - گردشگری سنتی جاده ابریشم	واحد اقامتی - گردشگری سنتی مظفر	واحد اقامتی گردشگری سنتی کاروانسرای مشیر	
برپایی دار قالی و اشتغال‌زایی بومی ضمن معرفی و آموزش قالبایی برای گردشگران	استفاده از مبلمان سنتی متناسب با زمینه در احیاء	احیای همخوان با کاربری اصیل بنا	ویژگی
نگارندگان	نگارندگان	نگارندگان	منبع
نمونه‌هایی از اقدامات نامطلوب در تجارب احیاء			
			نام و تصویر واحدهای اقامتی - گردشگری
واحد اقامتی - گردشگری سنتی رویای قدیم یزد	واحد اقامتی - گردشگری سنتی ساباط	واحد اقامتی - گردشگری سنتی سروش	
الحاق فضاهای چادری ناهمگن در بام منجر به اختلالات بصری و عملکردی	آشفتگی بصری ناشی از بکارگیری مصالح و اجزای ناهماهنگ با اصالت اثر در احیاء	عدم استفاده از مبلمان متناسب با زمینه سنتی اثر	ویژگی
نگارندگان	نگارندگان	نگارندگان	منبع

فهرست منابع

- استعلاجی، علیرضا و خوش‌نیت بیاتی، محمد (۱۳۹۱). «شناخت توانمندی‌های گردشگری و ارائه الگوهای بهینه توسعه گردشگری از دیدگاه جغرافیای کاربردی (مطالعه موردی شهر ری)»، فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، ۱۰(۳۴): ۲۷۵-۲۵۱.
- اندرودی، الهام (۱۳۹۲). «مستندسازی دانش بنیان میراث معماری در ایران»، نشریه هنرهای زیبا، ۱: ۷۹-۹۰.
- حبیبی، سیدمحسن و مقصودی، ملیحه (۱۳۸۴). مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- حبیبی، سیدمحسن و مقصودی، ملیحه (۱۳۹۰). مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- خادم‌زاده، محمدحسن؛ حناچی، پیروز؛ شایان، حمیدرضا؛ کامل‌نیا، حامد و مهدوی‌نژاد، محمدجواد (۱۳۸۶). بررسی تطبیقی مرمت شهری در ایران و جهان (با نگاه ویژه به بافت تاریخی شهر یزد)، نشر سبحان نور و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری پایگاه میراث فرهنگی شهر تاریخی یزد، تهران.
- درخشانی، نجلا (۱۳۹۳). سنجش تاب‌آوری کالبدی و عملکردی در حفاظت از بازار تاریخی تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر علی‌رضا رازقی، دانشگاه هنر، تهران.
- رازقی، علی‌رضا (۱۳۹۱). علل بروز تعارض‌های اجتماعی در حفاظت از میراث معماری، رساله دوره دکتری معماری اسلامی، به راهنمایی آقای دکتر محمدتقی پیربابایی و دکتر حمید ندیمی، دانشگاه هنر اسلامی، تبریز.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۷). آناتومی جامعه، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی کاربردی. شرکت سهامی انتشار، تهران.
- رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۸). شناسایی نقاط با ارزش شهری، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، مشهد.
- عباس‌زاده، مظفر؛ محمدمرادی، اصغر و سلطان‌احمدی، الناز (۱۳۹۴). «نقش ارزش‌های میراث معماری و شهری در توسعه گردشگری فرهنگی؛ مطالعه موردی: بافت تاریخی ارومیه»، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات شهری، ۱۴: ۷۷-۹۰.
- عظمتی، حمیدرضا؛ پورباقر، سمیه و رستمی، ودود (۱۳۹۶). «جایگاه نیازهای بنیادین انسان در سیر تحولات مسکن (مطالعه موردی: شهر اردبیل مبتنی بر پیشینه تاریخی)»، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۲۲(۲): ۴۳-۵۰.

- فردانش، فرزین (۱۳۸۸). *راهنمای اجرایی کنوانسیون میراث جهانی*، ۲۰۰۸. دفتر منطقه‌ای یونسکو در تهران، تهران.
- کلاتنری خلیل‌آبادی، حسین و پوراحمد، احمد (۱۳۸۴). «مدیریت و برنامه‌ریزی احیا ناحیه تاریخی شهر یزد»، *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۵۴: ۷۷-۹۲.
- کوششگران، علی‌اکبر (۱۳۹۰). «فرصت‌های احیا در سیر تحول بنای تاریخی از زمان خلق تا زوال اثر»، *نشریه شهر و معماری بومی*، ۱: ۶۷-۸۲.
- محمدمرادی، اصغر؛ محب‌علی، محمدحسن و امیرکیریان، آتس‌سا (۱۳۸۹). *دوازده درس مرمت*. مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، تهران.
- مشبکی، اصغر (۱۳۸۵). *مدیریت رفتار سازمانی «تحلیل کاربردی، ارزشی از رفتار انسانی»*. نشر ترمه، تهران.
- مندگاری، کاظم و محمدی، محسن (۱۳۹۱). «نقش معنا در تعیین ویژگی‌های کارکرد سازگار با بقایای بناهای تاریخی»، *نشریه شهر و معماری بومی*، ۲: ۹۹-۱۱۰.
- مهندسین مشاور معمار و شهرساز آرمانشهر (۱۳۹۱). *طرح حفاظت جامع بافت تاریخی یزد*. جلد اول، وزارت راه و شهرسازی، شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، اداره کل مسکن و شهرسازی استان یزد.
- Crompton, J. (1979). "Motivations of pleasure vacations", *Annals of Tourism Research*, 6 (4): 408-424.
- Icomos Charters (2010). *ICOMOS New Zealand Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage (ICOMOS New Zealand, revised and approved by the Executive Board of ICOMOS NZ on 4 September 2010)*.
- Klebba, J., Garrett, M. & Radle, B. T., (2001). *Downtown Redevelopment in Selected Oregon coastal communities: some lessons from practice*, Brayed, Michal .A. New York.
- Penica, M., Svetlana, G., & Murgul, V., (2015). *Revitalization of Historic Buildings as an Approach to Preserve Cultural and Historical Heritage*. *Procedia Engineering*, (117), 883-890. International Scientific Conference Urban Civil Engineering and Municipal Facilities, SPbUCEMF.
- Petty, R. E., & Tormala, Z. (2003). "Persuasion and Attitude Change", *Personality and social psychology*, 5: 353 - 382.
- Rukendi, C., Tirasatayapitak, A., & Promsivapallop, P., (2011). *Destination Management of Urban Cultural Heritage Tourism from Stakeholders' Perspectives: A Case Study of Jakarta Old Town, Indonesia*, Faculty of Hospitality and Tourism, Prince of Songkla university.
- Zeren Mine, T. (2013). "Adaptive re-use of monuments "restoring religious buildings with different uses", *Journal of Cultural Heritage*, 14: 14-19.

Archive of SID